Frágreiðing

Altjóða búskapurin

Føroyski búskapurin

Fíggjarlógaruppskotið 2010

Fíggjarmálaráðið

Frágreiðing

Fíggjarlógaruppskotið 2010

September 2009

INNIHALDSYVIRLIT

1. FORMÆLI LANDSSTÝRISMANSINS....3
2. ALTJÓÐA BÚSKAPURIN 5
3. FØROYSKI BÚSKAPURIN 7
3.1 Gongdin í føroyska búskapinum....7
3.2 Niðurstøða og útlit um føroyska búskapin....19
4. FÍGGJARLÓGARUPPSKOTIÐ 2010 21
4.1 Raðfestingar á almannaøkinum frá 2004 til 2009 23
4.2 Úrslitið á fíggjarlógaruppskotinum 2010 25
4.3 Høvuðsraðfestingar og tiltøk 28

Fíggjarmálaráðið
Postboks 2039
FO-165 Argir
Telefon: 35 20 20
Telefax: 35 20 25
www.fmr.fo

1. FORMÆLI LANDSSTÝRISMANSINS

Nú er gott ár síðan henda samgongan tók við, og fíggjarlógaruppskotið 2010 er tí fyrsta fíggjarlógaruppskotið, sum henda samgongan hevur fyrireikað. Tilgongdin og fyrireikingarnar til hetta uppskotið hava á mangan hátt verið væl øðrvísi og drúgvari enn árini frammanundan.

Í fyrsta lagi er leisturin í nýggju játtanarlógini royndur í hesum uppskotinum. Í nýggju játtanarlógini skal løgtingið rættiliga tíðliga í árinum samtykkja ein útreiðslukarm, sum landsstýrið síðan skal halda seg innanfyri í fyrireikingunum til fíggjarlógaruppskotið, ið skal verða lagt fyri tingið áðrenn 1. oktober. Leggur fíggjarlógaruppskotið upp til møguligar lógarbroytingar, so skulu hesi lógaruppskot leggjast fyri tingið saman við fíggjarlógaruppskotinum.

Í øðrum lagi rakti altjóða fíggjar- og búskaparkreppan føroyska búskapin næstan samstundis, sum henda samgongan tók við. Hóast altjóða fíggjar- og búskaparkreppan ikki hevur rakt líka meint hjá okkum sum nógva aðrastaðni, so hevur kreppan ført til stórt fall í inntøkum landskassans seinasta árið.

Samgongan og landsstýrið hava tí brúkt nógva orku til at finna loysnir at tillaga almennu útreiðslurnar og búskapin annars til broyttu umstøðurnar, eftir at búskaparligi hákonjunkturin brádliga vendi til búskaparliga afturgongd.

Úrslitið av hesum arbeiði eru tveir bankapakkar og tann sokallaði Ólavsøkupakkin, ið er partur av fíggjarlógaruppskotinum 2010. Ólavsøkupakkin inniheldur út við 20 lógaruppskot, og er pakkin býttur upp í tríggjar partar:

- Virkisskapandi tiltøk
- Bygnaðarlig tiltøk
- Rakstrartiltøk

Við Ólavsøkupakkanum og hesum fíggjarlógaruppskotinum fæst tamarhald á skjótt vaksandi útreiðslunum hjá landskassanum, uttan at hetta virkar tálmandi á búskapin sum heild. Tað hevur stóran týdning at hava atlit at hesum báðum viðurskiftum samstundis, soleiðis at vit ikki standa eftir við einari stórari almennari skuld, tá ið kreppan er av.

Jóannes Eidesgaard

2. ALTJÓÐA BÚSKAPURIN

Nógvar ábendingar eru um, at stóra fallið í altjóða framleiðsluni og eftirspurninginum, sum byrjaði fyri umleið einum ári síðan, nú er steðgað. Álitið hjá vinnu og brúkarum er styrkt munandi og í nøkrum londum er gongd komin á aftur ídnaðarframleiðsluna, samstundis sum vøru-goymslurnar eru tillagaðar.

Heimshandilin er tí við at fóta sær aftur. Í øðrum ársfjórðingi í ár var vøkstur í bruttotjóðarúrtøkuni í bæði Týsklandi og Fraklandi. Í restini av vesturheiminum er stóra fallið í virkseminum steðgað.

Samanlagt hevur framleiðsluafturgongdin undir búskaparkreppuna verið stór. Í flestu londum er bruttotjóðarúrtøkan minni enn áðrenn kreppuna. Í fyrsta ársfjórðingi í ár var bruttotjóðarúrtøkan í ES-londunum samanlagt 5% minni enn somu tíð í fjør. Tað er serliga í Týsklandi, Stórabretlandi og Svøríki, at bruttotjóðarúrtøkan er nógv fallin undir kreppuni.

Stór óvissa er framvegis um gongdina restina av 2009 og í 2010. Hetta kemst millum annað av, at lagaligi fíggjar- og pengapolitikkurin ikki fer at síggjast aftur fyrr enn síðst í 2009 og í 2010, tá virknaðurin fer at økjast. Søguliga hevur tað eisini víst seg, at tað kemur í minsta lagi eitt ár við stórum vøkstri aftaná ógvusligar niðurgangstíðir í búskapinum.

Mest sannlíkt verður ein lítil framgongd í altjóða búskapinum næsta árið. Grundarlagið fyri hesi metingini er m.a. lítli íløgutørvurin, nú fram-leiðslan er so nógv minkað, nógv viknaðir bústaðarmarknaðir og stórt og

vaksandi arbeiðsloysi. Afturat hesum eru kreditt- og útlánstreytirnar vorðnar nógv strangari.

Hóast vøksturin nú aftur verður positivur, so hevur búskaparkreppan sett djúp spor eftir seg. Altjóða búskapurin stendur tí frammanfyri stórum avbjóðingum sum til dømis stóra og vaksandi arbeiðsloysið.

Komandi árið fer arbeiðsloysið í OECD væntandi at vaksa upp í 10% og í Evrulondunum upp í 12%. Eydnast tað ikki at fremja bygnaðarligar broytingar á arbeiðsmarknaðinum er vandi fyri, at strukturella arbeiðsloysið frameftir fer at verða væl hægri enn tað var áðrenn búskaparkreppuna.

Eisini er vandi fyri, at fleiri lond fara at fáa trupulleikar við at fáa almenna búskapin at hanga saman. Undir kreppuni hevur fíggjarpolitikkurin verið serstakliga ekspansivur við stórum vøkstri í almennu útreiðslunum. Fleiri lond hava fíggjað útreiðsluvøksturin við lántøku, og tí er almenna skuldin nógv vaksin í hesum londum, ið annars eisini hava stórar avbjóðingar á almanna- og pensjónsøkinum. Hetta avmarkar fíggjarpolitiska rásarúmið næstu árini. Framrokningar vísa til dømis, at í USA skulu almennu útreiðslurnar minka 16-17% næstu 7 árini um almenna skuldin skal koma niður á 100% av BTÚ í 2017.

3. FØROYSKI BÚSKAPURIN

3.1 Gongdin í føroyska búskapinum

Í 2008 vendi hákonjunkturin í føroyska búskapinum til afturgongd. Í fyrru helvt av árinum var afturgongdin avmarkað til fiskivinnuna, sum hevði stórar trupulleikar við skjótt vaksandi oljuprísum, lágum fiskaprísum og vánaligum fiskiskapi. Annars var nógv virksemið í føroyska samfelagnum fram til august 2008, tá føroyski eftirspurningurin brádliga minkaði, samstundis sum altjóða fíggjar- og búskaparkreppan rakti føroyska búskapin.

Búskaparliga afturgongdin kom eftir eina tíð við ógvusligum bráðvøkstri í føroysku privat nýtsluni. Høvuðsorsøkin til bráðvøksturin í nýtsluni vóru nýggju fíggingartilboðini og harðnaða kappingin millum føroysku peningastovnarnar, sum byrjaði í 2005 og rættiliga kom í hæddina í 2006 og 2007.

Stóri nýtsluvøksturin í Føroyum í 2006 og 2007 hongur neyvt saman við útlánsvøkstrinum í føroysku peningastovnunum, sí mynd 2.1, sum vísir innlán og útlán í føroysku peningastovnunum frá mars 2003 til juni 2009.

Vøksturin í inn- og útlánum fylgist væl fram til 2006, tá vøksturin í útlánum brádliga fer langt upp um vøksturin í innlánunum. Stóri útlánsvøksturin steðgaði aftur í seinnu helvt av 2007, men útlánsprosentið hjá føroysku peningastovnunum er nógv hægri nú, enn tað var áðrenn 2006.

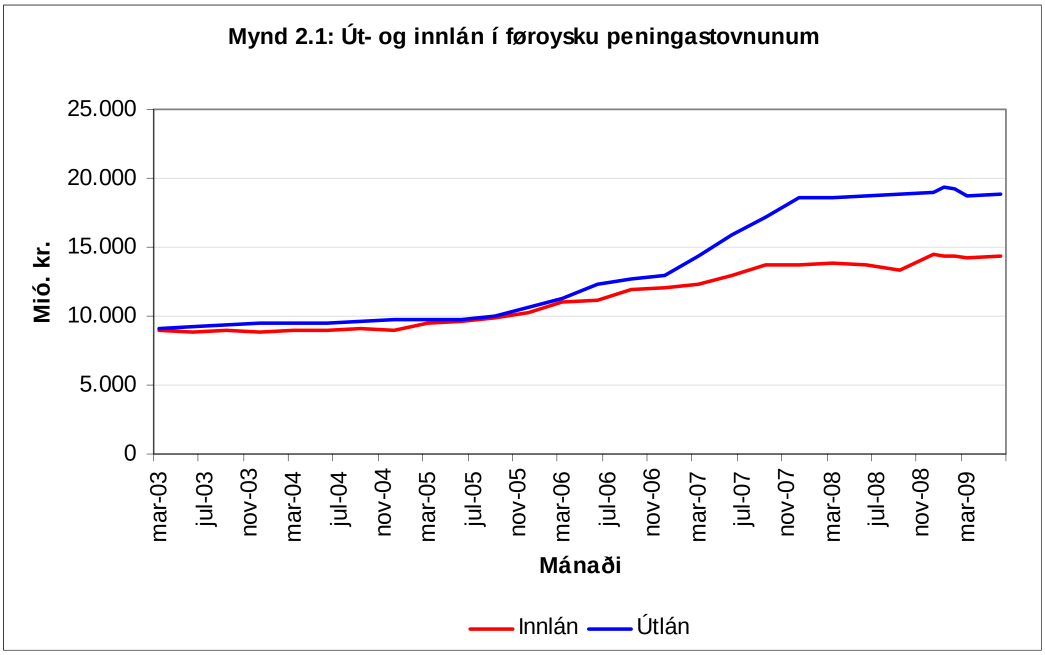

Lagaligu fíggingartilboðini og stóri eftirspurningurin á bústaðarmarknaðinum sóust beinanvegin aftur í sethúsaprísunum, sum hækkaðu nógv í 2006 og 2007, serliga í høvuðstaðnum. Sethúsaprísirnir eru síðan minkaðir nakað aftur, sí mynd 2.2.

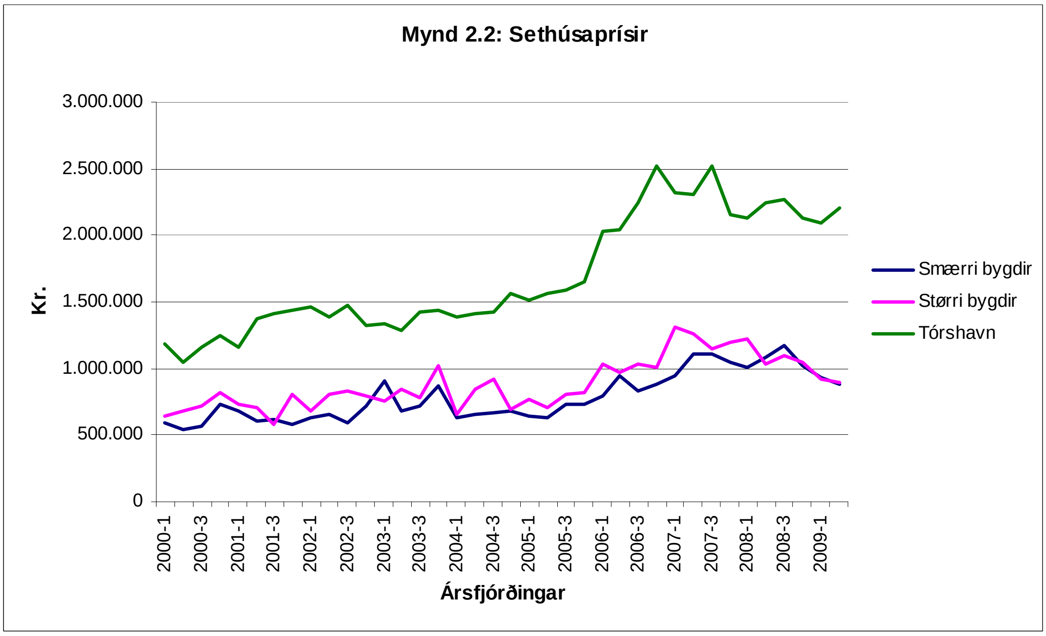

Tann sokallaða bløðran á bústaðar- og lánimarknaðinum hevur sostatt ikki gjørt eins nógv um seg í Føroyum, sum nógva aðrastaðni, har luft longu kom í bløðruna í 2001. Bløðran brast við einum braki í seinnu hálvu av 2007 og hevði við sær álvarsliga kreppu á fíggjar- og bústaðarmarknaðunum í altjóða búskapinum. Luftin fór eisini úr føroysku bløðruni í 2007, men í Føroyum kom ikki luft í bløðruna fyrr enn í 2006. Tí hava avleiðingarnar á bústaðar- og lánimarknaðinum ikki verið eins ógvusligar í Føroyum, sum í nógvum øðrum londum.

Tað er tí ikki ein føroysk fíggjarkreppa, ið er høvuðsorsøkin til afturgongdina í føroyska búskapinum. Sjálvandi hevur gongdin á føroyska fíggjar- og lánimarknaðinum stóra ávirkan á ávísar vinnur í landinum, t.d. byggivinnuna, har stór sveiggj hava verið í virkseminum seinastu trý árini. Gongdin í føroyska fíggjarheiminum hevur eisini við sær, at eftirspurningurin eftir drúgvum húsarhaldsvørum, t.d. nýggjum bilum, innbúgvi, hvítvørum o.s.fr., er nógv minkaður, tí fólk eru vorðin meira varðin og útseta íløgur í slíkar vørur, soleiðis sum signalini úr fíggjarheiminum hava verið seinasta árið.

Afturgongdin í føroyska búskapinum stavar minst líka nógv frá fallandi eftirspurningi í altjóða búskapinum og kreppu í ávísum pørtum av føroysku tilfeingisvinnuni seinastu árini.

Í 2008 var samlaði lønarvøksturin í Føroyum 1,1%, sí talvu 2.1, men talan var tó um reallønarfall, tí samlaði prísvøksturin var 6,8% í 2008.

Talva 2.1: Lønargjaldingar býttar á vinnugreinar, 2004-2008

1.000 kr.	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**
Landbúnaður	7.317	8.041	9.550	12.456	15.188
Fiskiskapur	777.161	838.373	950.511	964.663	733.942
Ali- og kryvjivirki	91.615	59.959	91.518	117.561	152.614
Ráevnisvinna	19.465	21.756	42.471	43.409	33.309
Fiskavøruídnaður	396.280	380.201	362.330	349.730	314.920
Skipasmiðjur, smiðjur	124.725	130.646	144.580	162.291	161.962
Ídnaður annars	218.562	223.439	230.757	247.869	242.871
Bygging	380.636	377.313	437.787	495.045	531.755
Orkuveiting	50.341	47.151	47.829	51.589	55.687
Handil og umvæling	596.179	585.207	627.320	687.884	715.745
Gistihús og matstovur	70.081	69.726	75.658	87.052	86.834
Sjóflutningur	222.122	228.720	225.762	270.803	273.261
Flutningur annars	146.080	155.452	181.905	208.894	231.217
Postur og fjarskifti	165.099	163.231	168.100	174.416	175.831
Fígging og trygging	237.714	245.807	286.236	341.030	359.381
Vinnuligar tænastur	192.973	207.120	235.104	268.344	297.359
Húshaldstænastur	40.184	42.424	46.728	52.083	59.929
Almenn fyrisiting og tænastur	2.002.589	2.088.485	2.140.086	2.279.563	2.446.563
Felagsskapir og mentan	118.683	128.079	133.672	141.817	145.748
Ótilskilað vinna	3.535	3.692	3.658	1.662	801
Tilsamans	**5.861.341**	**6.004.819**	**6.441.558**	**6.958.160**	**7.034.915**

Fyrstu 8 mánaðirnar í 2009 vóru samlaðu lønargjaldingarnar 4,1% lægri enn somu tíð í 2008, sí talvu 2.2. Í fiskiskapinum minkaðu lønargjaldingarnar 23,9% í 2008 og 25,3% fyrstu 8 mánaðirnar í ár. Í fiskavøruídnaðinum minkaðu lønargjaldingarnar 10% í 2008 og fyrstu 8 mánaðirnar í ár eru lønargjaldingarnar í fiskavøruídnaðinum minkaðar 4,1%. Afturgongdin í virkseminum í fiskavøruídnaðinum er sostatt við at hasa av, meðan tað framvegis er stór afturgongd í lønargjaldingunum í fiskiskapinum.

Talva 2.2: Lønargjaldingar býttar á vinnugreinar, 2008-2009

1.000 kr.	**jan.-aug. 2008**	**jan.-aug. 2009**	**Munur í %**
Landbúnaður	9.746	8.160	-16,3
Fiskiskapur	481.095	359.310	-25,3
Ali- og kryvjivirki	92.579	108.636	17,3
Ráevnisvinna	22.319	21.653	-3,0
Fiskavøruídnaður	213.900	205.099	-4,1
Skipasmiðjur, smiðjur	108.208	88.102	-18,6
Ídnaður annars	162.285	143.688	-11,5
Bygging	341.698	286.669	-16,1
Orkuveiting	36.524	39.301	7,6
Handil og umvæling	469.757	444.799	-5,3
Gistihús og matstovur	58.360	49.066	-15,9
Sjóflutningur	180.855	175.109	-3,2
Flutningur annars	145.477	133.470	-8,3
Postur og fjarskifti	118.751	111.759	-5,9
Fígging og trygging	243.511	234.818	-3,6
Vinnuligar tænastur	189.812	185.451	-2,3
Húshaldstænastur	38.528	40.190	4,3
Almenn fyrisiting og tænastur	1.614.322	1.699.142	5,3
Felagsskapir og mentan	94.473	95.729	1,3
Ótilskilað vinna	396	1.303	228,8
Tilsamans	**4.622.595**	**4.431.453**	**-4,1**

Fiskiskapurin undir Føroyum hevur verið fallandi seinastu árini. Lítið hevur verið til og er framvegis til av toski, og enn eru lítil útlit fyri, at fiskiskapurin fer at taka seg uppaftur. Nakað hevur verið at fingið av hýsu, men kreppan í altjóða búskapinum hevur havt við sær, at prísirnir eru vánaligir og at marknaðurin fyri nærum øll fiskasløg, undantikið upsa, er fallin í botn. Hetta sæst aftur í bæði avreiðingar- og útflutningstølunum.

Avreiðingarvirðið fyrstu 8 mánaðirnar í ár er munandi lægri enn somu tíð í fjør, meðan avreiðingarnøgdin er á leið tann sama, sí talvu 2.3 og 2.4. Fyri týðandi fiskasløg sum tosk, hýsu og havtasku er nøgdirnar minkaðar, meðan tað er munandi meira avreitt av upsa, svartkalva og gulllaksi.

Talva 2.3: Avreiðingarnøgd jan.-aug. í tonsum og prosentum

Tons.	**2008**	**2009**	**Munur**	**Munur í %**
Botnfiskur tilsamans	**56.414**	**54.945**	**-1.469**	**-3**
-Toskur	7.524	5.636	-1.887	-25
-Hýsa	5.516	3.299	-2.217	-40
-Upsi	35.085	38.695	3.611	10
-Annar botnfiskur	8.289	7.315	-975	-12
Flatfiskur tilsamans	**4.228**	**3.987**	**-241**	**-6**
-Kalvi	160	140	-20	-12
-Havtaska	1.539	1.259	-279	-18
-Svartkalvi	1.668	2.026	358	21
-Annar flatfiskur	862	562	-300	-35
Onnur fiskasløg	16.887	18.985	2.099	12
Skeljadjór	1.272	829	-443	-35
Rogn, síl, livur	238	314	76	32
Tilsamans	**79.039**	**79.060**	**22**	**0**

Talva 2.4: Avreiðingarvirði jan.-aug. í krónum og prosentum

Mió kr.	**2008**	**2009**	**Munur**	**Munur í %**
Botnfiskur tilsamans	**464**	**350**	**-114**	**-24**
-Toskur	155	66	-89	-57
-Hýsa	64	28	-35	-56
-Upsi	168	204	35	21
-Annar botnfiskur	77	52	-24	-32
Flatfiskur tilsamans	**89**	**79**	**-9**	**-11**
-Kalvi	6	5	-1	-16
-Havtaska	41	31	-10	-25
-Svartkalvi	30	37	7	23
-Annar flatfiskur	11	6	-5	-44
Onnur fiskasløg	63	71	8	13
Skeljadjór	9	5	-4	-47
Rogn, síl, livur	3	2	-1	-45
Tilsamans	**628**	**507**	**-120**	**-19**

Fyrstu 7 mánaðirnar í ár var samlaða virðið á fiskavøruútflutninginum 3% minni enn somu tíð í fjør. Sama tíðarskeið minkaði útflutta nøgdin av fiskavørum við 29%, sí talvu 2.5 og 2.6. Tað eru serliga nøgdirnar av uppisjóvarfiski, toski, hýsu og kongafiski, sum eru minkaðar nógv. Nøgdirnar av alifiski, botnfiski og upsa eru harafturímóti øktar fyrra hálvár í ár.

Talva 2.5: Útflutningur jan.-jul. í krónum og prosentum

Mió. kr.	2008	2009	Munur	Munur í %
Botnfiskur	940	742	-198	-21
Flundrufiskur	109	85	-23	-21
Alifiskur	507	766	259	51
Uppisjóvarfiskur	153	164	11	7
Skeljafiskur	85	64	-22	-25
Annar fiskur og fiskaúrdráttir	218	137	-81	-37
Aðrar vørur	95	126	31	33
Skip	351	80	-271	-77
Útflutningur tilsamans	**2.458**	**2.165**	**-293**	**-12**
Fiskavøruútflutningur tilsamans	**2.013**	**1.959**	**-54**	**-3**

Talva 2.6: Útflutningur jan.-jul. í tonsum og prosentum

Tons	2008	2009	Munur	Munur í %
Botnfiskur	37.531	38.973	1.442	4
Flundrufiskur	3.813	3.467	-346	-9
Alifiskur	19.323	26.832	7.509	39
Uppisjóvarfiskur	83.180	40.135	-43.044	-52
Skeljafiskur	6.418	3.540	-2.878	-45
Annar fiskur og fiskaúrdráttir	46.794	26.452	-20.342	-43
Fiskavøruútflutningur tilsamans	**197.059**	**139.400**	**-57.659**	**-29**

Størsta avbjóðingin hjá fiskivinnuni eru bygnaðarligir trupulleikar, sum vinnan hevur drigist við í nógv ár. Sæð yvir eitt longri tíðarskeið, hevur fiskiflotin við Føroyar og fiskavirkini samanlagt ongantíð forvunnið pening. Hetta gongur sjálvandi út yvir endurnýgging og menningina av vinnuni.

Stórur vøkstur hevur verið í alivinnuni seinastu árini. Hóast lønargjaldingarnar í alivinnuni ikki fylla so nógv í samlaðu lønargjaldingunum, so er framleiðslu- og útflutningsvirðið stórt. Alifiskurin stóð næstan fyri 40% av útflutningsvirðinum fyrra hálvár í ár, meðan lønargjaldingarnar í alivinnuni bert liggja um góð 2% av samlaðu lønargjaldingunum.

Útlitini fyri alivinnuna eru sum heild góð. Raksturin í alivinnuni er sunnur, bæði fíggjarliga og lívfrøðiliga. Prísútlitini eru hampulig, hóast prísurin er fallin nógv síðani í summar, tá hann var omanfyri 30 kr. fyri kg.

Framleiðslan í føroysku alivinnuni í 2009 verður nakað størri enn í 2008, tá hon var umleið 48.000 tons í livandi vekt.

Miðalprísurin á laksi er í løtuni umleið 24 kr. fyri kg. og framleiðslukostnaðurin er 21 kr. fyri kg. Um henda støðan heldur sær, eru útlitini góð fyri restina av 2009. Fyri 2010 verður mett, at laksaprísurin fer at liggja um 25 kr. fyri kg. fyrra hálvár og 22 kr. fyri kg. seinna hálvár.

Hóast eftirspurningurin og virksemið í føroyska samfelagnum minkaði nógv frá august 2008, so var vøkstur í samlaðu lønargjaldingunum í næstan øllum hinum privatu vinnugreinunum fyri alt árið 2008. Hetta kemst av, at eftirspurningurin og virksemið var sera stórt fram til august 2008.

Tað er ikki fyrr enn í ár, at minkandi virksemið hevur verið at sæð aftur í føroyska búskapinum. Fyrstu 8 mánaðirnar í ár eru lønargjaldingarnar minkaðar í næstan øllum privatu vinnugreinunum, sí talvu 2.2. Tað hevur verið serliga stór minking í lønargjaldingunum í smiðjuvinnuni, byggivinnuni og í gistingarhús- og matstovuvinnuni. Í almenna geiranum hevur vøkstur verið í lønargjaldingunum í bæði 2008 og 2009.

Afturgongdin í handilsvinnuni sæst serliga aftur í minkandi innflutningin-um. Fyrstu 7 mánaðirnar í ár minkaði innflutningurin 740 mió. kr. ella 23%, sí talvu 2.7. Tað skal viðmerkjast, at í fjør var oljuprísurin óvanliga høgur og tað sæst aftur í innflutningstølunum, nú oljuprísurin er nógv minkaður aftur. Hóast innflutningsvirðið á brennievni fyrstu 7 mánaðir-nar í ár er minkað niður í næstan eina helvt, so eru nøgdirnar á leið tær somu.

Talva 2.7: Innflutningur jan.-jul. í krónum og prosentum

Mió. kr.	**2008**	**2009**	**Munur**	**Munur í %**
Til hav- og landbúnað	75	76	1	1
Rávøra til fiskavirking	42	57	15	35
Tilfar til byggivinnu	341	204	-137	-40
Tilfar til annan ídnað	603	458	-146	-24
Maskinur og amboð	332	215	-117	-35
Brennievni	713	392	-321	-45
Akfør	187	54	-133	-71
Til húsarhaldsnýtslu	787	700	-87	-11
Skip og flogfør	88	273	185	211
Tilsamans	**3.169**	**2.428**	**-740**	**-23**
Tilsamans uttan skip og flogfør	**3.081**	**2.156**	**-925**	**-30**

Í august í ár vóru 1.137 føroyingar fulltíðararbeiðsleysir, hetta svarar til eitt arbeiðsloysið upp á 4,0%, sí mynd 2.3. Eitt arbeiðsloysið á 4% er ikki høgt samanborið við nógv onnur lond. Tað skal eisini havast í huga, at tað er ikki eitt ár síðan, at føroyska arbeiðsloysið var metlágt. Minsta arbeiðs-loysið, ið verið hevur síðan arbeiðsloysisskipanin fór at virka, var í juni 2008, tá 320 fólk vóru arbeiðsleys, svarandi til eitt arbeiðsloysisprosent á 1,1%. Síðan tá er arbeiðsloysið meira enn trýfaldað og er nú tað størsta síðan mai 2005.

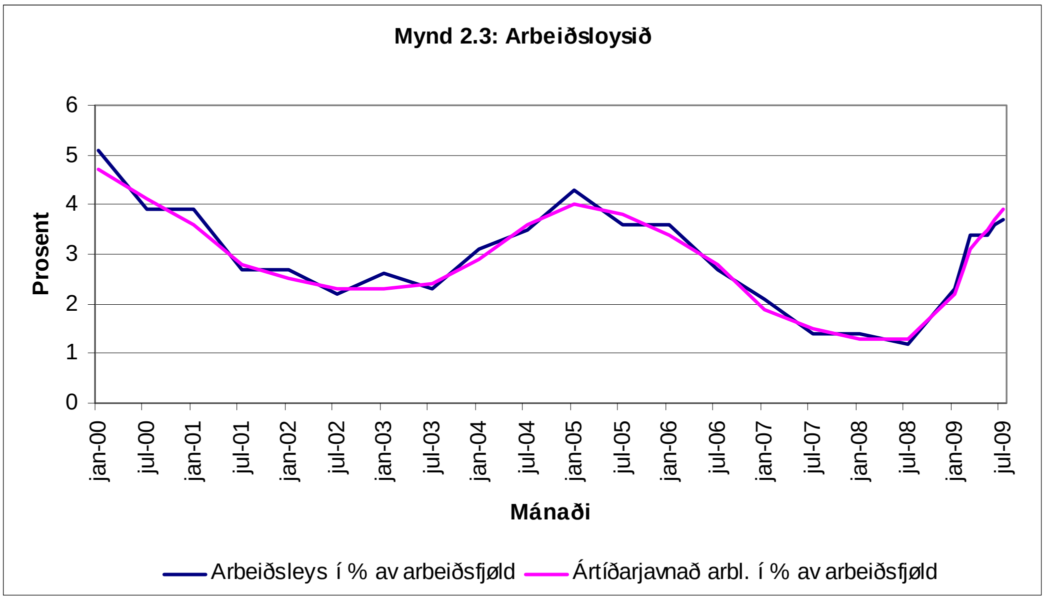

Samstundis sum arbeiðsloysið er vaksið, er talið av løntakarum minkað. Í juni í ár vóru tilsamans 25.222 løntakarar. Hetta eru 817 færri enn í juni í 2008. Minkingin er góð 3%.

Seinastu árini hava alsamt færri løntakarar verið í fiskivinnuni. Í 2002 vóru um 6.000 løntakarar í fiskivinnuni, nú eru um 4.300. Serliga seinasta árið hevur afturgongdin í løntakaratalinum í fiskivinnuni verið stór, onkrar mánaðir yvir 10%. Í juni í ár var minkingin 5% samanborið við juni í fjør. Hetta kann vera ein ábending um, at nú fer ikki at minka stórt meira við løntakarum í fiskivinnuni.

Tann 1. august í ár fór fólkatalið í Føroyum á fyrsta sinni upp um 49.000, tá búðu 49.006 fólk í Føroyum. Vanliga hava fleiri fólk flutt av landinum enn til landið, tá arbeiðsloysið hevur verið vaksandi. Soleiðis er ikki hesaferð, tað flyta framvegis fleiri fólk til landið. Orsøkin til at tað ikki er soleiðis hesaferð er uttan iva altjóða búskaparkreppan, sum hevur rakt nógv harðari aðrastaðni við stórum og skjótt vaksandi arbeiðsloysið.

Sostatt er torførari at fáa arbeiði í øðrum londum enn í Føroyum. Tað er tí sannlíkt, at fólkatalið í Føroyum eisini fer at halda sær omanfyri 49.000 um árskiftið.

Ein avleiðing av búskaparkreppuni og minkandi eftirspurninginum er eitt fall í brúkaraprístalinum, sí talvu 2.8. Í 2. ársfjórðingi í ár var brúkaraprístalið 1 prosentstig lægri enn sama ársfjórðing í 2008. Tað eru serliga fallandi olju- og rávøruprísir, sum trýsta brúkaraprístalið niður eftir. Minkandi prísvøkstur stimbrar privata eftirspurningin og nýtsluna av vørum og tænastum.

Talva 2.8: Brúkaraprístalið skift á 12 høvuðsbólkar, 2. ársfj. 2002-2009

2. ársfjórðing	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Brúkaraprístalið	**100,5**	**102,0**	**102,2**	**103,9**	**106,2**	**109,1**	**116,4**	**115,4**
Matur og drekka	103,4	103,5	104	104,8	107,7	111,7	119,4	121,6
Rúsdrekka og tubbak	100,2	101	101,6	110,4	114,3	115,7	118,5	127,7
Klædnavørur og fótbúnaður	101,4	99,9	98,0	92,5	93,6	92,8	97,1	98,1
Býli	93,8	95,1	93,9	98,0	101,8	111,5	130,9	118,5
Húsbúnaður, húsarhaldstól o.l.	102,3	102,4	102,2	101,2	99,6	99,4	95,3	96,8
Heilsa	102,4	108,4	112	112,9	112,9	113,5	115,7	116,0
Flutningur	99,9	105,4	107,6	110,8	116,0	116,1	119,9	114,5
Samskifti	92,8	91,0	87,1	87,6	89,0	88,5	88,4	88,2
Frítíð og mentan	105,7	107,9	107,5	107,1	105,3	104,2	108,8	107,5
Útbúgving	104,1	100,3	94,8	101,2	101,2	112,8	112,8	117,3
Hotel og matveitarar	106,4	108,1	111,5	113,0	115,2	118,9	126,6	132,0
Ymiskar vørur og tænastur	103,7	105,5	107,2	108,7	111,0	112,8	116,3	126,5

Í 2008 var hallið á føroyska handilsjavnanum 687 mió. kr. Virðið á innflutninginum var 5 mia. kr. og útflutningsvirðið var 4,3 mia. kr. Handilsjavnahallið var 93 mió. kr., skip undantikin, fyrra hálvár í ár. Vend er tí komin í skjótt vaksandi handilsjavnahallið seinastu árini, sí talvu 2.9.

Talva 2.9: Føroyski handilsjavnin, 2006-2008

Mió. kr.	2006	2007	2008
Útflutningur	3.869	4.057	4.323
Útflutningur uttan skip	3.793	3.963	3.718
Innflutningur	4.692	5.522	5.013
Innflutningur uttan skip	4.559	5.032	4.922
Handilsjavni	**-823**	**-1.466**	**-687**
Handilsjavni uttan skip	**-766**	**-1.069**	**-1.204**

Heldur henda gongdin sær, so verður allarhelst avlop á føroyska gjaldsjavnanum í ár og í 2010. Gjaldsjavnin vísir á virðið á øllum flytingum millum Føroyar og útheimin eitt ávíst tíðspunkt. Føroyski gjaldsjavnin er enn ikki gjørdur upp fyri 2007 og 2008, men við ársenda 2006 var føroyska nettoáognin uttanlands 3,7 mia. kr. Talva 2.10 vísir eina útgreining av nettoogn landskassans frá 2006 til 2008.

Talva 2.10: Nettoogn landskassans 2006-2008.

Ultimo (mió. kr.)	2006	2007	2008
Nettoogn	**643**	**1.385**	**1.156**
Bruttoogn	**3.959**	**4.753**	**4.484**
-Gjaldførið í landsbankanum	1.093	2.467	2.318
-Annað í umferð	818	949	949
-Útbúnaður	2.048	1.337	1.217
Bruttoskuld	**3.316**	**3.368**	**3.327**
-Skuld til danska statin	500	500	500
-Brævalán	2.225	2.149	2.109
-Onnur skuld	592	719	719

Fíggjarstøðan hjá landskassanum er góð. Við árslok 2008 var nettoognin hjá landskassanum 1 mia. og 156 mió. kr. Bruttoskuldin var 3,3 mia. kr., svarandi til umleið 25% av BTÚ.

Mynd 2.4 vísir gongdina í gjaldføri landskassans frá september 2003 til februar í ár.

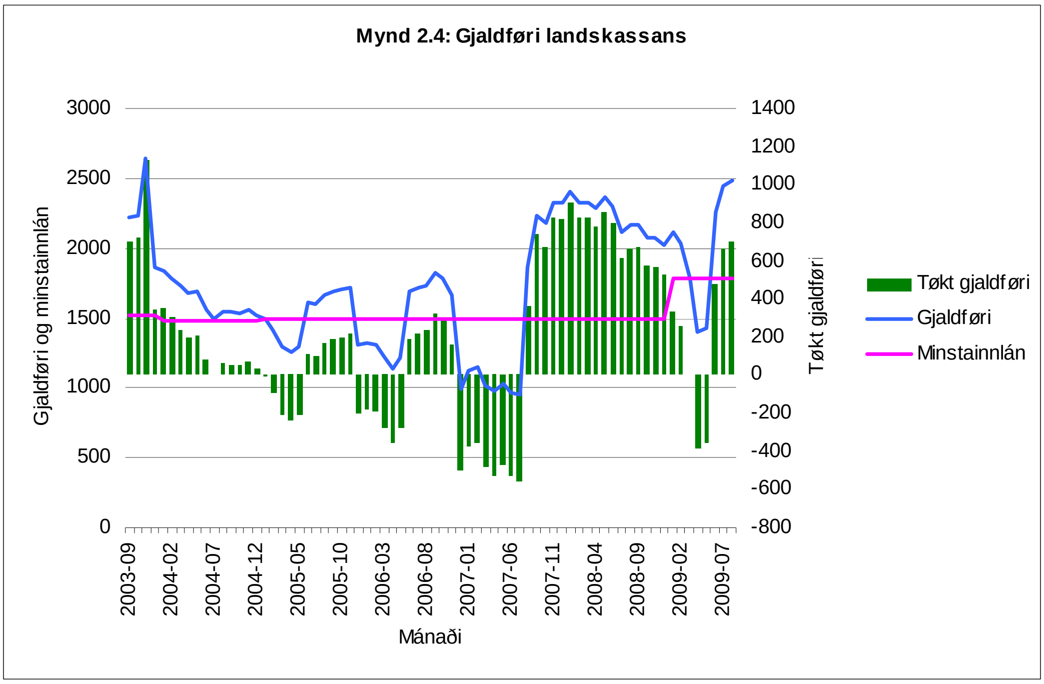

3.2 Niðurstøða og útlit um føroyska búskapin

Við einum arbeiðsloysisprosenti heilt niðri á 1,1% kann ikki staðfestast annað enn, at føroyski búskapurin var yvirupphitaður og um at kóka yvir, tá búskaparliga gongdin vendi. Manglandi arbeiðsmegi var ein stórur trupulleiki, og legði hetta stórt trýst á prís- og lønarlagið, samstundis sum handilsjavnahallið var skjótt vaksandi. Búskaparliga vendin var ikki neilig í so máta.

Síðan juni 2008 er føroyska arbeiðsloysið støðugt vaksið og var í juli í ár komið upp á 4%. Føroyska abeiðsloysið er sostatt framvegis lágt í altjóða høpi. Við hesi fortreyt er størsta fíggjarpolitiska avbjóðingin í Føroyum ikki at reka ein ekspansivan og virksemisskapandi fíggjarpolitikk. Størsta fíggjarpolitiska avbjóðingin verður harafturímóti at fáa tamarhald á skjótt

vaksandi hallinum á fíggjarlógini, uttan at hetta fær tálmandi avleiðingar fyri føroyska búskapin sum heild.

4. FÍGGJARLÓGARUPPSKOTIÐ 2010

Fyrireikingarnar og tilgongdin til fíggjarlógaruppskotið 2010 hava verið nakað øðrvísi enn árini frammanundan, tí nýggja játtanarlógin, sum Løgtingið hevur samtykt, og sum í fullum líki kemur í gildi frá ársbyrjan 2010 hevur í ávísan mun havt ávirkan á tilgongdina við hesum fíggjarlógaruppskotinum. Við Ólavsøkupakkanum hevur Løgtingið tikið støðu til, hvørjir karmar skulu galda fyri komandi fíggjarlógaruppskot, bæði tá tað snýr seg um rakstur og um íløgur. Uppskotið, sum landsstýrið nú leggur fyri tingið, livir upp til hesa samtykt fult og heilt. Ein onnur avleiðing av játtanarlógini er eisini, at saman við uppskotinum til fíggjarlóg fyri komandi ár, verður ein røð av lógarupskotum løgd fram, sum eru beinleiðis ein fortreyt fyri, at sjálvt uppskotið kann halda.

Ólavsøkupakkin, sum hevur verið í einari tilgongd í rættiliga rúma tíð, er ein roynd at fáa broytt nakrar bygnaðarligar skeivleikar á fíggjarlógini, ein roynd at skapa virksemi runt um í landinum og ein roynd at tálma stóru útreiðsluøkingunum, sum verið hava mongu seinastu árini. Hesin pakki hevur so aftur verið ein fortreyt fyri teir fíggjarligar karmar, sum Løgtingið hevur ásett.

Í ávísum førum hava verið gjørdar tillagingar í Ólavsøkupakkanum. Samtyktin frá Løgtinginum sigur, at um ávíst tiltak ikki fær politiska undirtøku, so skal landsstýrið koma við øðrum uppskotum, sum hava sama virkna.

Tað eru tó fýra stór uppskot, sum ikki enn eru klár at leggja fram. Tað eru uppskotini viðvíkjandi pensjónsnýskipan, inntøkutrygd, sjúkrakassareformur og bygnaðarbroytingar innan Apoteksverkið. Hesi verða eftir ætlan løgd fram í novembur, men eru tó innroknaði í karmarnar.

Ein onnur avleiðing av Ólavsøkupakkanum er, at íløgukarmurin fyri 2010 er hækkaður við 90 mió. kr í mun til í ár. Hetta stig er lutvíst tikið til tess at leggja upp fyri tí minking, sum kommunurnar hava gjørt í teirra íløgukarmum .

Landsstýrið vónar, at vit við hesum uppskoti hava verið skynsom og ábyrgdarfull. Stóra avbjóðingin um ikki at økja útreiðslurnar ótálmað, er rokkið, tí útreiðsluøkingin í sjálvum rakstrinum liggur um 0,3%, og tá eru góð 3% í lønarvøkstri tikin við. Onnur avbjóðingin um at halda virksemið uppi runt landið er vónandi eisini rokkið. Við hesum uppskoti verður m.a. mælt til, at vit aftur fara at byggja skip í Føroyum til tað almenna, nevniliga eitt nýtt havrannsóknarskip.

Harðar atfinningarnar hava verið um, at vælferðin er løgd undir trýst. Landsstýrið hevur við hesum uppskoti veruliga lagt seg eftir at varðveita grundleggjandi vælferðartænasturnar. Men givið er, at tá tað júst er innan hesi øki, at útreiðsluøkingarnar hava verið størstar, so kann ein minking í vøkstrinum kennast sum afturgongd, hóast talan ikki nýtist at vera um beinleiðis sparingar.

4.1 Raðfestingar á almannaøkinum frá 2004 til 2009

Játtanin til almannaøkið

Játtanin til almannaøkið er hækkað úr 1,3 mia. kr. í 2004 upp í góðar 1,6 mia. kr. í 2009. Herumframt er útgjaldið úr Samhaldsfasta til pensjónistar fleirfaldað seinastu árini.

Pensjónin tilsamans

Íroknað Samhaldsfasta er árliga pensjónin til stakan pensjónist hækkað umleið 30.000 kr. frá 2004 til 2009. Til pensjónistahjún er pensjónin hækkað umleið 55.000 kr. sama tíðarskeið.

Fyritíðarpensjón

Í 2007 varð gjørd lógarbroyting, soleiðis at fyritíðarpensjónistar við lægstu fyritíðarpensjón, umframt javningina, eisini fáa eina nýggja viðbót. Henda viðbót varð innførd í tveimum, fyrru ferð 1. januar 2008 og seinnu ferð 1. januar 2009. Samlaða hækkingin er 2.637 kr. um mánaðin. Eisini varð aldursmarkið hækkað, soleiðis at fyritíðarpensjónistar nú kunnu fáa hægri fyritíðarpensjón líka til teir eru 67 ár. Frammanundan var markið 60 ár.

Frá 1. januar 2008 var mótrokningin í fyritíðarpensjónini av aðrari inntøku minkað úr 60% niður í 30%, soleiðis at tað loysir seg betur at brúka sín restarbeiðsførleika til lønandi arbeiði.

Viðbót til ávísar pensjónistar

Viðbótin til ávísar pensjónistar var 1. januar 2008 hækkað 1.140 kr. mánaðarliga.

Samhaldsfasti

Veitingin úr Samhaldsfasta er hækkað fleirfaldað frá 2004 til 2009, úr 697 kr. um mánaðin 1. januar 2004 upp í 2.500 kr. um mánaðin 1. januar 2009.

Barnagjald til stakar uppihaldarar

Stakir uppihaldarar fáa nú 6.000 kr. eyka í árligum barnagjaldi fyri hvørt barnið.

Eldrabústaðir

Talið av eldrabústaðum er økt munandi kring alt landið. Frá 2004 til 2006 vórðu 133 nýggj pláss tikin í nýtslu. Síðan 2007 eru onnur 33 tikin í nýtslu. Tilsamans 166 nýggj pláss frá 2004 til 2009.

Eldrarøktin

Við øktari raðfesting og játtan er talið av starvsfólkum innan eldraøkið økt nógv síðan 2003. Talið av starvsfólkum í eldrarøktini er økt við umleið 200 fólkum síðan 2003. Játtanin til eldraøkið er eisini økt munandi seinastu árini. Í 2003 var játtanin 228 mió. kr. og á fíggjarlógini 2009 er játtanin 320 mió. kr.

Sambýli til sinnsiveik

Síðan 2004 eru hesi sambýli til sinnisveik tikin í nýtslu: Undir Fobbakletti í Sandavági (2004). Á Traðarvegi í Sandavági (2005). Við Heyggjar í Havn (2007). Eisini er ein sosialpsykiatri við bústaðar- og virknistilboðum sett í verk.

Onnur tiltøk á almannaøkinum

Nýggj stuðulsfólkaskipan sett á stovn 2006. Stuðul til endurbúgving ikki tengt at inntøku og ogn hjá hjúnafelaga. Ættleiðingarstuðulin er øktur úr 50.000 kr. upp í 75.000 kr. fyri hvørja ættleiðing.

4.2 Úrslitið á fíggjarlógaruppskotinum 2010

Í hesum fíggjarlógaruppskotinum er RLÚ-úrslitið -767,7 mió. kr., sí mynd 2.5.

Inntøkurnar í fíggjarlógaruppskotinum 2010 eru mettar til 3 mia. 917 mió. kr. Herav er skattur 1 mia. 688 mió. kr. Avgjøld, tollur o.a. eru 1 mia. 594 mió. kr. Heildarveitingin o.a. úr danska ríkiskassanum verður sambært ásetingini í samgonguskjalinum, har seinasta fimm ára skeiðið skal liggja til grund, óbroytt 635 mió. kr.

Rakstrar-, løgu- og útlánsútreiðslurnar (netto) verða mettar til 4 mia. 685 mió. kr. Herav eru rakstrarútreiðslurnar 4 mia. 326 mió. kr., løgu-útreiðslurnar 317 mió. kr., og rentuútreiðslurnar 42 mió. kr.

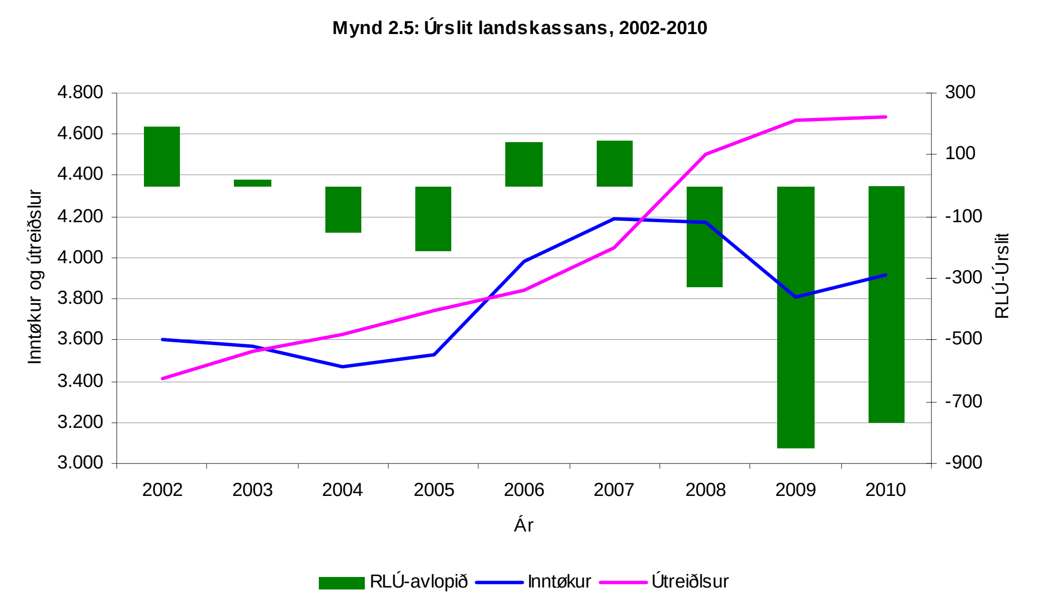

Talva 2.11 og 2.12 vísa gongdina í inntøkum og útreiðslum landskassans frá 2004 til 2010.

Talva 2.11: Inntøkur landskassans, 2004-2010

Mió. kr.	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Skattainntøkur	1.539	1.508	1.681	1.791	1.829	1.696	1.688
Avgjaldsinntøkur	1.259	1.322	1.547	1.722	1.629	1.539	1.569
Ymsar inntøkur	41	67	120	45	44	25	25
Heildarveiting o.t.	633	631	632	632	635	635	635
Tilsamans	**3.472**	**3.528**	**3.980**	**4.190**	**4.137**	**3.895**	**3.917**

Viðm: Tølini fyri 2009 eru fyribils metingar, og tølini fyri 2010 eru úr fíggjarlógaruppskotinum.

Talva 2.12: Útreiðslur landskassans, 2004-2010

Mió. kr. (netto)	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Rakstrarútreiðslur	3.324	3.467	3.578	3.767	4.251	4.404	4.326
Løguútreiðslur	228	201	268	292	232	227	317
Rentuútreiðslur	72	71	-7	-14	-16	4	42
Tilsamans	**3.624**	**3.739**	**3.839**	**4.045**	**4.467**	**4.635**	**4.685**

Viðm: Tølini fyri 2009 eru fyribils metingar, og tølini fyri 2010 eru úr fíggjarlógaruppskotinum.

Ein útgreining av løgunum í 2010 er víst í talvu 2.13.

Talva 2.13: Løguætlanin fyri 2010 (1.000 kr.)

§ 2	**Løgmansfyrisitingin o.a.**	**9.000**
	Umbygging í Tinganesi	9.000
§ 5	**Fiskivinna**	**31.500**
	Tilbúgvingarsamskipanin	2.000
	Útgerð til Magnus Heinason	1.500
	Nýtt havrannsóknarskip	20.000
	Trygdarmiðstøðin	8.000
§ 6	**Vinnumál**	**4.700**
	Strandfaraskip Landsins	4.700
§ 7	**Útbúgving og gransking**	**57.200**
	Eftirskúlar	1.000
	Skúladepil í Marknagili	28.000
	Studentaskúlin í Hoydølum	3.700
	Maritimur depil	1.000
	Tjóðleikahús	1.500
	Bókasøvn	500
	Kirkjubømúrurin	1.500
	Ítróttarhøll á Sandoynni	10.000
	Ítróttar- og mentanarverkløg	10.000
§ 11	**Heilsumál**	**57.000**
	Medicoteknisk tól	17.000
	Landssjúkrahúsið	34.000
	Klaksvíkar Sjúkrahús	3.000
	Suðuroyar Sjúkrahús	3.000
§ 12	**Almannamál**	**75.000**
	Alv-skúlin	2.000
	Bústovnar	31.000
	Eldrasambýli	42.000
§ 15	**Innlendismál**	**82.600**
	Umvæling av almennum bygningum	22.000
	Umhvørvisstovan	2.000
	Orkuverkætlanir	3.000
	Øravík-Hov	2.700
	Dagføring av brúm og tunnlum	4.500
	Skálabotnur-Strendur	2.400
	Vegurin omanfyri Skálafjørð	8.000
	Innkoyringarvegur til Tórshavn	5.000
	Trygdartiltøk, størri ábøtur og til at taka	6.000
	Vegagerð í Leirvík	5.000
	Rituvíkarvegurin	3.500
	Vegagerð í Kalsoy, vegir og tunnlar	2.500
	Famjin-Øravík	2.000
	Brúgvin um Streymin	7.000
	Skálafjarðartunnilin, ráðgeving	1.100
	Havnin í Skúvoy	2.000
	Smáábøtur á havnir	1.000
	Tyrlupallur á Kirkju	3.000
	Løgur tilsamans	**317.000**

4.3 Høvuðsraðfestingar og tiltøk

Endamálið við Ólavsøkupakkanum er at fremja virkisskapandi tiltøk og at gera neyðugar rakstrar- og bygnaðarligar broytingar á fíggjarlógini. Niðanfyri eru nevnd nøkur av teimum stóru átøkunum.

Virkisskapandi tiltøk:

- Nýggj lóg um Húsalánsgrunnin
- Leysgeving av kapitali til uppsparing til sethúsabygging
- Marknaðarføring av Føroyum sum ferðavinnu- og íløguland
- Útbygging av Landssjúkrahúsinum
- Røktarheim í Vági
- Ítróttarhøll á Sandoynni
- Flogvøllurin í Vágum
- Nýtt havrannsóknarskip
- Hækking av íløgukarminum

Bygnaðarlig tiltøk:

- Lækking av rentustuðulinum
- Avtøka av mvg-stuðulinum til sethúsabygging
- Víddargjald fyri alivinnuna
- Inntøkutrygdin
- Tollfrítøkan fyri tubbak niður í helvt
- Nýggj pensjónsskipan
- Hækking av lønhæddargjaldinum fyri peningastovnar
- Kapitalvinningsskatturin fylgja rentustuðulinum

Samanlagt eru øll hesi tiltøkini stimbrandi fyri føroyska búskapin. Í 2010 er samlaði pakkin stimbrandi við umleið 1,3% av BTÚ og í 2011 við umleið 2% av BTÚ.